

Dopis z Evropy - říjen 2013

„Metrologie v přepravě nebezpečného zboží“*„Beyond Metrology - how to secure the transport of dangerous goods“**Prof. Horst Czichos, University of Applied Sciences Contributing Editor
(příspěvek určený pro magazín NCSL - Metrologist - Říjen/2013)*

(Pozn.: název článku je nutné chápat tak, že „dopis“ je určen mezinárodní komunitě specialistů a vyšel v periodiku globálně působící americké společnosti NCSL International. Prof. Czichos je bývalý prezident EUROLAB a nyní je členem řídicí rady EUROLAB a je pověřen řízením mezinárodních vztahů)

Žijeme v globalizovaném světě, který se vyznačuje narůstajícími celosvětovými toky výrobků a zboží. Zatím co posuzování shody vlastností výrobků je založena na zkoušení, metrologii a konvenci o měřidlech, je obdobná mezinárodní konvence potřebná pro zajištění bezpečné přepravy výrobků a zboží k zákazníkům po silnicích, vzduchem i po vodě. Týká se to především nebezpečného zboží. Pro mezinárodní regulaci různých způsobů přepravy nebezpečného zboží byly vypracovány modelové předpisy pod patronací OSN s cílem dosáhnout shody mezi různými (národními, kontinentálními) systémy regulace. Tato zpráva se zabývá hlavními zásadami regulace přepravy nebezpečného zboží jak jsou aplikovány v USA a Evropě.

Charakteristika nebezpečného zboží

Pod termín „nebezpečné zboží“ (dále NZ) jsou zahrnuty pevné, tekuté a plynné látky, které mohou ublížit lidem, živým organismům a nebo způsobit škody na majetku a životním prostředí. Tento termín zahrnuje výbušniny, hořlaviny, oxidanty, jedy, radioaktivní látky, žíraviny, alergeny a nebo biologicky nebezpečné látky. Patří sem i charakteristika fyzikálního stavu látek jako např. stlačené plyny a kapaliny nebo žhavé materiály.

NZ se třídí podle následujících charakteristických vlastností :

1. Výbušniny
2. Hořlavé, nehořlavé a jedovaté plyny
3. Hořlavé tekutiny
4. Hořlavé pevné látky
5. Okysličovadla a organické peroxidy
6. Jedovaté a infekční substance
7. Radioaktivní substance
8. Žíraviny

Obr.1 Mezinárodně užívané označení nebezpečných materiálů

V USA je pro NZ často používán termín "hazmat" (*hazardous materials*). Manipulace s hazmat na pracovišti je v USA regulována US úřadem bezpečnosti práce (*US Occupational Safety and Health Administration*). Přeprava hazmat uvnitř území USA je regulována ministerstvem dopravy USA – DOT (*Department of Transportation*).

Doprava nebezpečného zboží – UN doporučení

Usnadnění dopravy je důležité pro usnadnění výměny zboží - obchodu. Cílem je tedy především zjednodušení a harmonizace procedur mezinárodní přepravy při udržení rovnováhy mezi požadavky dopravního průmyslu a národního hospodářství při nezbytném dodržení shody s požadavky předpisů bezpečnosti a zdraví. UN Modelové předpisy (*UN Model Regulations*) pro přepravu NZ byly vytvořeny ve výboru expertů při hospodářské a sociální radě **UN ECOSOC** (*United Nations Economic and Social Council*). Ti každé 2 roky tyto předpisy hodnotí a revidují z hlediska technického pokroku, výskytu nových substancí a materiálů, požadavků moderních dopravních systémů a především podle vývoje požadavků pro zajištění bezpečnosti lidí. Modelové předpisy pokrývají zásady klasifikace nebezpečných látek a definice tříd, seznam hlavních druhů NZ, obecné požadavky na balení, zkušební procedury, značení, olepování štítky a rozsah průvodní dokumentace (jsou k dispozici na webu http://www.unece.org/trans/danger/publi/unrec/rev18/18files_e.html).

Modelové předpisy UN byly převzaty mezinárodními organizacemi pro tvorbu pravidel v různých odvětvích přepravy, např.:

- mezinárodní asociace leteckých dopravců *IATA* (*International Air Transport Association*) vyvinula předpisy pro leteckou přepravu nebezpečných materiálů, které jsou založeny na modelových předpisech UN, ale jsou upraveny s ohledem na speciální požadavky letecké dopravy;
- mezinárodní organizace pro námořní dopravu zpracovala kód *IMDG* (*International Maritime Dangerous Goods*) pro námořní přepravu NZ jako součást mezinárodní konvence pro bezpečnost života na moři;
- pro vnitrostátní dopravní cesty (železniční a silniční síť) jsou modelové předpisy UN široce využívány a implantovány do národních legislativ jednotlivých států.

Nejběžnější obaly pro nebezpečné zboží (NZ)

Jak je to obvyklé v jiných technických oblastech, je i pro oblast NZ používáno specifické názvosloví. Takže k balení NZ se používají sudy, barely, kanystry, bedny, nádrže, vaky a kombinované obaly z různých materiálů z nichž nejběžnější je ocel, plast, dřevotříska. Běžně používané jsou středně velké kontejnery *IBCs* (*Intermediate Bulk Containers*) mají objem od 1 do 3 m³, přenosné cisterny (*portable tanks*), plynové kontejnery *MEGCs* (*Multiple-Element Gas Containers*) a běžné velkoobjemové kontejnery (*bulk containers*). Na obaly pro radioaktivní materiály a infekční substance se vztahují zvláštní požadavky. V mnoha případech jsou za schvalování příslušných obalů odpovědné národní úřady které sledují jak jsou plněny předpisy pro zkoušení typů obalů a jejich označování např. značkou UN. Různé druhy zkoušek obalů (kontejnerů) ve většině případů simulují možné případy nebezpečí a tím požadovanou úroveň bezpečnosti obalů. Patří sem např. zkoušky pádem (*drop test*), těsnosti, tlakové a stohování. Specifikace testů pro různé druhy obalů jsou popsány v UN Modelových předpisech - Část II.

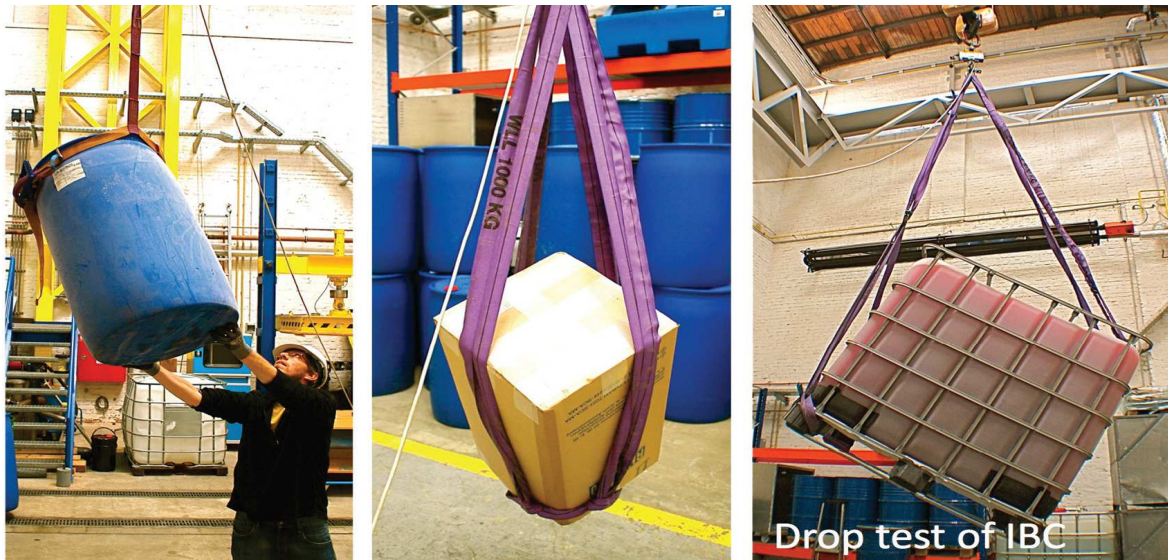
Manuál zkoušek a kritérií pro bezpečnou přepravu nebezpečného zboží (NZ)

Tento *UN Manual* - příručka, poskytuje popisy zkušebních metod a procedur, které jsou doporučeny jako nejužitečnější pro bezpečnou přepravu NZ a je k dispozici na http://www.unece.org/trans/danger/publi/manual/rev5/manrev5-files_e.html . Současně také prezentuje UN systém dynamických zkoušek kontejnerů pro NZ např. přenosných nádrží (*portable tanks*), která je názorným příkladem kombinace metrologie a zkoušení:

- hmotnost zkoušeného objektu je změřena a zaznamenána;

- rozdíly v rozměrech (zmenšení průměru a délky nádrže nebo objemu nádrže) jsou přípustné do 10% ve srovnání s již dříve zkušebním prototypem nádrže;
- rázová zkouška odolnosti kontejneru může být s ohledem na jeho rozměry provedena dvojím způsobem, buď je zkušební kontejner pevně ukotven ke zkušební platformě a zkušební zařízení vyvodí stanovený dynamický úder v stanoveném směru a nebo je obráceně menší zkušební kontejner zavěšen na zkušebním zařízení do potřebné výšky, která odpovídá hmotnosti kontejneru a je spuštěn volným pádem na zkušební platformu v nejnejpříznivější poloze;
- rychlost pohybu zkušebního zařízení a nebo pohybující se hmoty v okamžiku nárazu je měřena;
- zrychlení v okamžiku nárazu je měřeno dvěma akcelerometry s minimální amplitudou od 200 g a frekvenci od 1 Hz do 3 kHz, uspořádaných pro měření zrychlení v podélné ose kontejneru.
- účinek úderu je zaznamenán jako průběh zrychlení v závislosti na době děje při snímaném minimu kmitočtu vzorku od 1 kHz.

Výsledek nárazu na zkušební kontejner je přezkoumán a výsledky zaznamenány. Pro úspěšné splnění zkoušky, nesmí kontejner po zkoušce prosakovat a jeho trvalé deformace nebo poškození nesmí ovlivnit jeho používání z hlediska manipulace, bezpečnosti a jeho přemísťování z jednoho dopravního prostředku na jiný.

Obr.2 Různé druhy kontejnerů (obalů) před zkouškou pádem (drop testem)

Zkušební zařízení BAM pro pádové zkoušky kontejnerů

Toto jedinečné zkušební zařízení pro zkoušky obalů (kontejnerů) pádem (je dokumentováno na webu <http://www.tts.bam.de/de/>) a sestává z 36 m vysoké věže se zvedacím zařízením zkušebních vzorků o hmotnosti 200 t a uzavřené zkušební haly s pracovištěm o rozloze 24x20 m a tuhou dopadovou (kotvící) plochou (vyrobená z 2450 t betonu a 180 t ocelových armatur) umožňuje zkoušky nové generace přepravních a stohovatelných kontejnerů v jejich původní velikosti.

Zkušební zařízení bylo vyvinuto v BAM (*Bundesanstalt für Materialforschung*) a používá odpalovacích svorníků k bleskovému uvolnění až 200 t těžkého zkušebního objektu;

Pádová zkouška je plně automatizované měření deformací a zpomalení v různých místech zkoušeného objektu. Průběh zkoušky je řízen a kontrolován čidly a zaznamenáván systémem sběru dat.

Podpora přepravy a bezpečnosti v Evropě

EU se skládá z 28 svrchovaných členských států s 24 úředními jazyky. Politika EU směřuje k volnému pohybu lidí, kapitálu, služeb a zboží je zaměřena na rozvoj a usnadnění dopravy

prostřednictvím aplikace předpisů **UNECE** (EHKOSN). **EHKOSN** vypracovává a spravuje veškeré významné mezinárodní předpisy pro oblast dopravy včetně konvence o mezinárodní přepravě zboží pod ochranou konvence TIR (*Convention on International Transport of Goods - TIR Convention, 1975*). Dohoda o mezinárodní silniční dopravě **TIR** (*Transports Internationaux Routiers*) povoluje mezinárodní silniční přepravu zboží z celnice země původu zboží do celnice země určení zboží přes řadu dalších zemí (podle potřeby) bez jakékoliv další hraniční mezikontroly převáženého zboží. Pro krytí celních a dalších poplatků v průběhu cesty byl vytvořen v rámci konvence mezinárodní řetězec záruk. Unie pro mezinárodní silniční dopravu **IRU** (*International Road Transport Union*) má pověření pro poskytování mezinárodních tranzitů a záručních dokumentů (*TIR Carnet*) a řídí celý mezinárodní záruční systém. TIR konvence tak významně ulehčuje mezinárodní dopravu a obchod v rámci EHKOSN, ale především mezi zeměmi EU a ostatními zeměmi. Předpisy EU zřetelně rozlišují (obdobně jako předpisy USA) mezi:

- **směrnicemi pro nebezpečné materiály**, které stanovují požadavky na jejich uskladňování a používání;
- **směrnicemi pro nebezpečné zboží**, které se zabývají především přepravou zboží včetně jeho prozatímního uskladnění před další přepravou.

Obr. 3 Plný kontejner před zkouškou pádem (drop testem) ve zkušebním zařízení BAM

Doprava nebezpečného zboží v EU

UN Modelové předpisy jsou do legislativy EU převáděny téměř úplně, např.:

- předpisy pro silniční dopravu jsou převáděny do **ADR** (*Accord européen relatif au transport international des marchandises Dangereuses par Route*) - evropská dohoda o mezinárodní silniční přepravě NZ;
- předpisy pro železniční dopravu jsou převáděny do **RID** (*Reglement concernant le transport International ferroviaire de marchandises Dangereuses*) – předpisy pro mezinárodní železniční přepravu NZ.

Předpisy jsou převáděny do národní legislativy všech členských států EU a dalších signatářů. Např. současná verze předpisů ADR má 48 signatářů.

V USA je soubor těchto předpisů součástí kodexu federálních předpisů **CFR** (*Codex of Federal Regulations*) pod označením **49(49 CFR)** a regulují dopravu nebezpečných materiálů pro všechny druhy dopravy a to jak vnitrostátní tak mezinárodní.

Databáze nebezpečného zboží byla vypracována v institutu BAM jako součást německého federálního informačního systému nebezpečných materiálů a nebezpečného zboží. Tato databanka je dobře použitelná pro plánování, řízení a dozor přepravy NZ v souladu s příslušnými předpisy. Toto vše je dostupné na webu <http://www.dgg.bam.de/en/> .

Zdroj: <http://www.eurolab.org/> /
